

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2010 BIRŽELIO 5 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 107 (23)

Seksomanija, plintanti per Lietuvos žiniasklaidą, iš pagrindų griaua šeimos instituciją, išjudina jos pamatus. Anądien skaitome viename populiariame laikraštyje statistiką: aštuoniasdešimt procentų jaunų šeimų gyvena nesusituokę. Taigi jokios atsakomybės nei prieš senus tėvus, nei prieš savo mažus vaikus. Pagyveno, išsiskyrė, nuėjo kitų ieškoti, o jų vaikus pasiūpavo gatvė. Iš ten jie pakliūva į vaikų pirklių ar vagių pinkles, išvežami į užsienį. O ten jau neaišku, kokiam tikslui jie tarnauja: gal verčiami vagiliauti gatvėse, gal panaudojami implantų donorystei, gal įvairinimui, taip jų vagims kraudami kapitalą. Vargšai dingę vaikai, jų niekad nesuras mūsų policija ir niekada neišvys išverktos tėvų akys.

Nykstant šeimai, kaip tradicijų ir dorovės pamatui, dingsta vaikai. Dingsta jaunos panelės, susiviliojusios skelbimais apie lengvą uždarbį ir greitą praturtėjimą. Dingsta žmonės, kuriuos vadiname emigrantais. Tai ne mažiau aktuali problema, nes jie dingsta mūsų tautai ir mūsų valstybei, kuri, žiniasklaidai padedant, juos apvilia. Kodėl žiniasklaidai padedant? Todėl, kad žurnalistai lyg susitarę skleidžia negatyvų požiūrį į mūsų valstybę. Pirmuose laikraščių puslapiuose atsiduria ne valstybės kūrimo, o jos griuvimo (arba griovimo) žinios. Apvogė, papjovė, sumušė, suvažinėjo, išprievartavo ir taip be galo... Visa tai skelbiama kaip dienos naujienos. Žurnalistai, rodos, tiesiog mėgaujasi tokiomis žiniomis, jas dar pagardindami savais komentarais. Politikai – blogi ir bukapročiai – apie tai rašo šmaikštūs komentatoriai; verslininkai – vagys ir banditai; asocialiose šeimose – smurtautojai ir prievartautojai. Visa Lietuva uolių žurnalistų paversta tikru pragaro prieangiu. Jeigu apie žmogų parašys ką nors teigiamo ar gražaus, laikraščių leidėjai sakys, kad čia reklama. Bet paduok kokią bjaurastį – tuoj pat paims. Mat, sensacija, kuri žadina smalsumą, didina tiražą, o šis daugina pinigus. Gražu ir teigiama leidėjams ir jų savininkams yra tai, kas skatina vartojimą.

Lietuvai dingstančių žmonių problema yra pinesnė negu akivaizdi prekyba žmonėmis, rafinuotesnė, labiau užšifruota. Štai pasakojimas laikraštyje, kuris save laiko populiariausiu, – per du ar tris puslapius, gausiai iliustruotas. Pasakojimas apie daugiavaikę šeimą, skurdusią, nes abu tėvai buvo be darbo, iškeliauvusią už poliarinio rato, į patį gūdžiausią Norvegijos geografinį tašką. Išvažiavo į ten šeimyna maitinti norvegų veisiamų lašišų. O jų maži vaikai? Išvažiavo kartu. Pramoks norvegų kalbos, gal baigs Norvegijos mokyklas, užsikabins tame krašte. Žurnalistė, apie tai rašydama, džiūgauja: tokie jie visi sotūs, kad net sapnuoja savo sotų gyvenimą. Tie vaikeliai Lietuvai tikriausiai dings amžinai. Nes Lietuva, anot mūsų žiniasklaidos darbininkų, savo žmonėms yra pamotė. Žurnalistai užsimerkia prieš faktą, kad niekur nedingsta žmonės su tvirtu moraliniu stuburu. Kad jie auklėja savo vaikus pagal šimtmečiais nusistovėjusias vertybes.

KAD NEDINGTUME, arba šis tas apie mūsų žiniasklaidą

Senamiesčio vaikai.

M. Barausko nuotr.

Žmogus pats kuria savo likimą, tik jį reikia išmokyti kūrybos, o ne griovimo. Kol kas vis dar griuname ir rėkiame: kokia bloga šita valdžia, kokia prasta šita valstybė. Esą reikia dingti iš jos. Žinoma, galima perbraukti savo ir valstybės lemtį ir dingti. Žudymais ir savižudybėmis. Prostitucija ir pedofilija. Narkotikais ir prasigėrimais. Yra įvairių dingimo būdų. Tik kas iš to?

O iš to kyla pasipriešinimas. Štai gegužės 25 dieną Lietuvos Seimo patalpose įsikūrusiame Europos informaciniame centre atidaryta respublikos moksleivių konkursinių fotografijų (konkursą organizavo Dingusių žmonių šeimų paramos centras) paroda „Neparduok savęs“. Šešiolikmečiai-aštuoniolikmečiai mąsliai pažvelgė į problemą – apie vaikų bėgimą iš namų, susižavėjimą netikrais dalykais, apie skaudžias lengvabūdiško gyvenimo pasekmes. Šį pavasarį Vilniaus universiteto Žurnalistikos instituto studentai paskelbė konkursą aštuntų-dešimtų ir vienuoliktų-dvyliktų klasių moksleiviams tema – kokią šiandieninę žiniasklaidą mato jaunuoliai ir kokią norėtų matyti. Visi kaip vienas dabartinei žiniasklaidai turėjo daug priekaištų dėl mano aukščiau išdėstytų priežasčių ir visi svajojo, kad ji turėtų tapti padoresnė, sąžiningesnė ir objektyvesnė.

Tad ar galima pakeisti pasaulį ir save? Galima, tik reikia pradėti nuo savęs. Ir tai nėra tušti žodžiai.

Aldona Žemaitytė

Kitame numeryje:

- Knyga apie Liūnę Sutemą.
- Pokalbis su jubiliejų švenčiančiu kun. Kęstučiu A. Trimaku.
- Partizanų poezija.

Redaguoja **Renata Šerelytė** rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja **Jonas Kuprys**

Šio šeštadienio *Kultūros* turinys

- 1-as psl. **Aldona Žemaitytė.** Kad nedingtume.
- 2-as psl. **Aldona Krištolaitis.** Buvo, buvo, kaip nebuvo...
- 3-as psl. **Poezijos pavasaris 2010.**
- 4-as psl. **Anelė Butkuvienė.** Lietuvos jaunimo mokytoja.
- 5-as psl. **Karilė Vaitkutė.** „Žaltvykslės“ dobilėliai ir rožės.
- 6-as psl. **Edward Reilly.** Pasivaikščiojimas po akmenuotas erdves.
- 7-as psl. **Raimundas M. Lapas.** Jo tembras – Dievo dovana.

Buvo, buvo, kaip nebuvo?! Negalėjo būti geriau!

ALDONA JURKUTĖ-KRIŠTOLAITIS

Lietuvių, o ir kitų tautų pasakos dažniausiai prasideda laiko apibrėžimu: „Gyveno kartą pikta pamotė ragana ir turėjo podukrą Elenutę“, „Vienas bernelis kadaise visai neturėjo laimės“, „Seniau buvęs labai didelis ir baisus paukštis Skukas“, „Seniai seniai, kai dar Lietuvoje tebebuvo baudžiava, gyveno labai neturtingas žmogelis“...

...Kai po kokių 100 metų bus kalbama apie Čikagos lietuvių operą, jos veiklos nupasakojimas labiau panašės į legendą, nei į tolimos praeities tikrovę. Nebebus atsimenančių laikus, kai Operos kolektyvo pasirodymai buvo laikytini vienais iš reikšmingesnių renginių užsienio lietuvių žemėje, o paklausti operų į Čikagą atvažiuodavo lietuviai iš tolimų JAV vietovių ir net Kanados, todėl kiekvieną sezoną dainininkus užgriūdavo sausakimšų salių plojimų lavina! Kuo ne pasakoms tinkančia pradžia laikytinas kad ir toks porinimas: „Anuomet buvo svarbu ugdyti lietuvių tautos gyvastį. Bendrai lietuviybės veiklai būrėsi visi, kas be meno negalėjo išgyventi – ir tie, kurie jau buvo paragavę sceninio gyvenimo vilionės, ir tie, kuriuos traukė lietuvių bendrija. Pavasariais Čikagoje vykusios Operos šventė tikrai buvo tautos vienybės, susitelkimo ir išlikimo lietuviams garantas.“

Bet taip gražbyliaujama gal bus, o gal ne – tik po šimto metų! Tuo tarpu visai neseniai, 2007 metais po J. Sterling Morton gimnazijos auditorijoje (joje dainuota 23 kartą!) parodytos Johanno Strausso operetės „Vienos kraujas“ vietinė lietuviškoji žiniasklaida jau ruošėsi uždegti Operai gaudulinę žvakę, pasauliui pranešusi kraupią žinią, kad vienintelė etninė opera JAV artėja prie išnykimo ribos. Prisipažįstu – daugel kartų sakiau, kad pinigai ne visuomet žmogų padaro turtingu, tačiau perskaičiusi minėtąjį nuosprendį ir sužinojusi, kad viena iš grėsmių Operos išlikimui yra pinigų stygius, nuomonę pakeičiau, supratusi, kad šiuo atveju pinigai padėtų tapti turtinga ir laiminga ne tik man, bet visiems, kurie tiesiog neišvaizduoja gyvos dainos laidojimo apeigų.

Pakasynos buvo atšauktos. Likome laimingi, bet neturtingi, spurdėjome toliau, įtikėję, kad lėšų rinkimas Operai – vienas svarbiausių uždavinių, gal net svarbesnis už teksto mokymąsi atmintinai...

Kai Čikagos Opera 2009-aisiais vėl statė Johanno Strausso kūrinį, iš kailio buvo neriamasi, žadant, kad „Šikšnosparnis“ ne vienam (ir ne vienai!) apsuks galvą, raginant nerūpestingai svaigintis muzika ir valsais bei džiaugtis buvimo Operoje švente. Tikėta, kad šiam šmaikščiam, nuotaikin-

gam ir melodingam kūrinui neliks abejingi įvairių kartų žiūrovai (ir jų piniginės, be abejo).

„Šikšnosparniui“ nakties ūkuose išnykus, žiniasklaida užjaučiančiai pripažino, kad Opera išgyvena ne pačius geriausius laikus, bet tikino, kad 53-iasis sezonas tikrai nebus paskutinis ilgoje Čikagos lietuvių operos gyvavimo istorijoje. Mandagiai manyta, jog žiūrovus džiugins dar ne vienas pastatymas kitais metais ir vėliau. Tačiau piniginiai nepritekliai, spektaklių kokybės ir vyriškų balsų stokos rūpestis temdė tąsyk rudens įvykusios premjeros džiugesį.

Po premjeros, kaip įprasta, – peržiūra, po keliolikos dienų, kaip to reikalaujama, – metinis narių susirinkimas. Štai tas susirinkimas ir pakeitė metų metais nusistovėjusią, iš kartos į kartą perduodamą darbotvarkę, sumanymų bei ateities planų sprendimą. Teigiū – nuo to atmintin įstrigusio rudens vakaro Opera kažkaip apsisuko aplink savo ašį, išslydo iš dešimtmečiais glūdintos būties ir, atsiskiusi „senojo svieto“ papročių ir įpročių, pradėjo gyventi absoliučiai kitaip! Tačiau prašau negalvoti, kad visa įvyko staiga, labai ramiai ir visiems pritariant!

Jokia burtų lazdele nemojuota, bet jaunatviškai paspirgėta: tai su valdyba eisim ar be jos, su taryba – ar „apseisim!“, dirbsime visi kartu ar po vieną, mylėsime Operą visa širdimi, sieksime aukštesnio jos lygio ar snūdurosime užmiršę, kad penktadienis yra šventa repeticijų diena? Didžioji Energija Daiva Guzelytė-Švabienė, ištarusi kelis šimtus žodžių per minutę, ir mažutė, bet vis tiek labai energinga Jolanta Baniėnė sudėliojo kelrodes vėliavėles, šviesiomis spalvomis nutapė būsimą ateitį. Vietoje nenustygstas Domas Zastarskis, manding, dar basomis lakstydamas žinojo, kaip Operos išteklius tvarkyti, gausinti, randant vis naujų rėmėjų, gerbėjų ir aukotojų. Tereikia, sakė, drauge, sykiu, vieningai! Be juoko žadėta užsiauginti nuosavų vyriškų balsų. Vyrijos visada buvo trūkumas, smalsu buvo patirti retosios veislės auginimo paslaptis. Prajukau, prisiminusi, kaip „gyveno kitados kalvis, turėjęs tikrai vieną sūnų, bet tokį stiprų, kad tasai jau trejų metų su meška grūmėsi. Kai sūnui suejo dvylika metų, tėvas nukalė jam iš dvylikos pūdų geležies lazda ir išleido į pasaulį, gal kokią tarnystę ras, duonos uždirbs“. Ach, kaip trūko Operai tokių kultūrinės tarnystės

Dainius Bervingis (Njegusas) ir Gediminas Maciulevičius (Mirko Zeta).

ieškančių galiūnų – tenorų, bosų ir baritonų!

Tą vakarą Operos repeticijų kambarys Jaunimo centre iki lubų (ir virš jų!) užsipildė ne dainuojančių, bet kalbančiųjų balsais, mostais, viltingais pažadais. Gerų norų, tikėjimo buvo daug, pinigų – ne. Gal todėl mano viduje tūnantis kipšiukas pradėjo pokštauti – vis grįždavo ir grįždavo, smelkdavosi vidun dar vaikystėje skaitytų pasakų atkarpėles, labai tinkančios pasirinktam, nežemiškos šviesos nutviekstam Operos veikimo keliui.

...Yra pasaka, kurioje tikinama, jog prireikus pinigų, tereikia slaptažodį „Briklebrit“ ištarti ir iš dangaus ims lyti auksiniais, tereikės tik juos nuo žemės surinkti. Gal Čikagos Opera ir žinojo tą stebuklingą žodį, bet, jo veikimu nepatikėję, rašė, lankstė, klijavo, naują gražų Operos šeimos lipduką kūrė, naktimis dirbo ir... išsiuntė susirinkimo balsavimu pritarusių Operos vedlių pasirašytus laiškus. Gavusieji skaitė įtikimus žodžius: „Užsidedimo ir vilties nestokojantis atsinaujinęs ČLO kolektyvas optimistiškai žiūri į ateitį. Tačiau, kasmet didėjant pastatymo išlaidoms (operos pastatymas kainuoja apie 100,000 dol. – A. J.), susiduriame su finansiniais sunkumais.“ Naujojoje Operos valdyboje atsakingai sunkumus naikinti pažadėjo išdininkė Vilma Martin ir net trys vyrijos papuošalai: pirmininkės Daivos pavaduotojas Domas Zastarskis ir nariai Rimantas Grabliauskas ir Pranas Ivinskis.

Buvau laiminga lyg laisvėn išleistas paukštis, nes vidinė jausena kuždėjo, kad, nors ir ne ant stebuklinio kilimo, nors ir be lobių skrynelės (teisingiau, teturėdama vos kelis skatikus!), neradusi Operos kambario užkaboriuose paliktos visus norus išpildančios Aladino lempos, tačiau praturtėjusi jaunomis, kalnus nuversti galinčiomis ypatomis Opera dar gyvuos, neištirps lyg koks gatvėse pardavinėjamų saldžių ledų gabalėlis. Manoji Opera man buvo, yra ir liks didžiu, skambančiu, nematytais neregėtais garsų žolynais pasidabinusiu, Dangų remiančiu kalnu – per amžių amžius neišnyksiančiu, nedingsiančiu, tik vis garsiau skambėsiančiu, atgaivią sielų muziką skleisiančiu.

* * *

Taip Operos šeima pradėjo pavėluotą 54-ąjį gyvavimo sezoną. Kad darbas yra laimė, be žodžių mus tikino nepamainoma, vienintelė tokia koncertmeisterė Lisa Kristina, į repeticijas atėidavusi gerokai prieš numatytą laiką. Chormeisterė Jūratė Grabliauskienė dirgavo penktadienių vakarais Jaunimo centre repetuojantiems choristams ir dirbo (dažnai savo namuose) su Operos neakivaizdininkais, „laisvu“ nuo Muzikos studijų laiku klojusiais asfaltą, lopusiais stogus, valiusiais

Nida Grigalavičiūtė (Hanna Glawari).

Jono Kuprio nuotraukos

Nukelta į 8 psl.

POEZIJOS PAVASARIS 2010

Ilzė Butkutė Kai laikas lyti

išlykime abu, kaip lyja liūtys
kurios susikaupė per tūkstantį naktų
ir tūkstantį raudų, kai mūsų laukė

griausmų dangaus užtrauktukus užtrauki
ir debesis įgudusia ranka kartu
čia tiek vandens – dievai turėjo griūti

Pompėja? pelenų nebus, tai – tvanas
tektoninis dviejų pasaulių bučiny
ir mes visai kažkur visai krašte, kur baigias

žemėlapiai ir karas, miego snaigės
ant tų, dar įsikibusių nakties – kuris
anksčiau nukris žemyn, tas – išgyveno

Jonas Strielkūnas Paskutinė vasaros karštybė

Paskutinė vasaros karštybė –
Karštuma nuo žemės lig dangaus.
Paskutiniai augalai išstybę,
Kiek jau niekad šiomet neišaugs.

Paskutiniai šio rugpjūčio laipsniai –
Tartum tvinksniai vasaros širdies,
Po kurių čia niekas nei nuleips, nei
Antrąsyk džiaugsmingai sužydės.

Liks tiktai laukimas šalto ryto,
Kai šalna virš pievų viešpataus.
Ir tas lapas, kurs lengvai nukrito,
Sunkiai, neatšaukiamai atauš.

Gintaras Bleizgys

* * *

pinasi sniegas ir žemės po kojom
reikės labai giliai kristi sapnas
tęsiasi daugybę metų su namais
brangiausiai veidais kurie
numiršta tada ateina kiti laikaisi
įsikibęs į veidus sužeistas pinasi
sniegas ir žemės pinasi kojos ga
lėčiau žengti tiesiai į tikslą Dieve
būk su manim

Donatas Petrošius

6

buvai ten bet išsigini atseit
neprasidėkite su manimi niekada
nėjau į pragarus savo noru
atgrasi visa šita kelionių magija
paprasciausiai mano amatas toks
bastytis po pasaulius
žymėti atlasuose vietas kurių
ryškiai nebėra
kraštovaizdžius kurie abejingai plyti
ir kurių pamatyti niekada netroškau

Zita Mažeikaitė – 2010-ųjų Poezijos pavasario laureatė. Šis vardas jai suteiktas už eilėraščių knygą „Tenoriu būti.“
ELTOS nuotr.

Zita Mažeikaitė

* * *

Šilkinis harmonijos siūlas,
toks glotnus,
švelniai slystantis.

Nusinėriau apsiaustą –
lengvas,
beveik neįjuntamas.

Neik per arti ugnies,
sulyta nesiglausk prie ledo,
venk aštrių paviršių,
šakų ir spyglių,
cheminių medžiagų,
įžeidimų, svaidomo pykčio...

Kiti persergėjimai –
lyg išbarstytos aguonos.

Verčiau
tas harmonijos siūlas
būtų iš plieno.

Nusimegzčiau šarvus, –
sunkūs, šalti, kaustantys –
užtat saugu.

Henrikas Algis Čigriejus Apie mirtinai išgąsdintą katiną

Katinas tas, mirtinai įbaugintas
Smingančio paukščio, kad skrieja
Viksvų lengvutėm viršūnėm – čia juokas –
Mokam prisidaryti juokų
Mes iš nieko.

Katinų aš negąsdinu. Net ir peliūkščių,
Nes pats aš beveik nusigandęs;
Ai, paširptum ir tu, nemanyk,
Jei dienom ir naktim neatstotų
Nuo tavęs
Kraugerėlis
Balandis.

Leonardas Gutauskas Laiškas S.G.

Kažkada buvo žiemos kaip Šiaurės ašigaly
Ir rytais rašalinėj užšaldavo rašalas
Ir erdvė – kaip raukšlėtas Stelmužės ažuolas
Ir poetai kirviu atidengdavo įšalą.

Ir tuomet iš Snaigyno po ledo pluta
Gimė tavo poezijos rožė balta
Su šviesos išgalūstais trikampaiais dygliais
Pasibelski į dangų – ir vėjas ar gervė įleis..

Henrikas Radauskas Tėvynės vėjas

Karališkus kraštus nualinęs,
Nukritęs žemėn iš dangaus,
Kaip karštas kirvis kerta kalinius,
Jis širdį perkerta žmogaus.

Ir štai išauga Odisėjuje
Kaip kalnas aukštas ilgesys,
Ir lengvas laivas virpa vėjyje,
Ir erdvės kurtina ausis.

Ugnis, ugnis, ugnis mėlyneje!
O, vėjų ir ugnies našta!
Krante, po žalio vario pinija,
Kalipsė miršta užmiršta.

Jos ašaros į smėlį sunkiasi,
Krūtinėj draskosi druska.
Ant kriauklių nukrenta apsunkusi,
Per daug pavargusi ranka.

Jos akyse užgęsta pasaka.
Ji guli visiškai rami.
O mylimasis vairą pasuka
Ir plaukia šiaurės kryptimi.

Dovilė Zelčiūtė

* * *

Jeigu taip besapnuodama
vėl sugrįšiu į priemiesčio krantą
Petrašiūnų dėmėtas vanduo plauks anapus
o šia pus
bus šventa

Trupios kriauklės tėkmėj
ir dugne įsirausiosios pėdos
atpažinta gelmė
susapnuotų veidų traukiniai
tenurieda

Violeta Šoblinskaitė Aleksa tikrieji

trepsi žodžiai priemenėje
nusidaužo purvą kad švarūs
žengtų į vidų

kvepia vėju
nelyginant skalbiniai
džiūvę per dieną sode

siūlau arbatos – tegul
bent mažumytį apšyla

mandagiai atsisako –
tikrieji
bijo vandens

Lietuvos jaunimo mokytoja

ANELĖ BUTKUVIENĖ

Kaip legendinis paukštis feniksas Lietuva XX a. prisikėlė du kartus. 1990 m. įvykiai gyvi mūsų atmintyje. Žmonės, kūrę Sąjūdį, pasirašę Kovo 11 dienos Nepriklausomybės Akta, gyvena tarp mūsų. 1918 m. Vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto priešistorė, lietuvių tautinio atgimimo pradžia mūsų istorinėje atmintyje yra priblėsusi ir nuo jos reikia nubraukti užmaršties dulkes. Juk ne be reikalo Jonas Basanavičius 1883 m. „Aušros“ pirmojo numerio pratarmės pradžia pasirinko Cicerono sentenciją, kad „žmonės, nežinantys istorijos, visada yra vaikai“. Tad kas gi buvo tie mūsų tautos žadintojai?

Kiekvienos pavergtos tautos, siekiančios savo valstybės atkūrimo, istorijoje tautinį atgimimą visada pradeda šviesuomenė. Lietuvoje tai buvo iš Užnemunės valstiečių kilusi inteligentija, nes Rusijos imperijos valdžia, siekdama atitraukti lietuvius nuo „pragaištingos lenkų įtakos“, spaudos draudimo metais (1864–1904) Suvalkų gubernijos mokyklose fakultatyvo teisėmis leido vieną savaitinę lietuvių kalbos pamoką. Abiturientams, turintiems atestatą lietuvių kalbos pažymį, būdavo skiriama dešimt vadinamųjų lietuviškų stipendijų studijoms Peterburgo ir Maskvos universitetuose. Ypatinę vaidmenį tautinio sąmoningumo ugdymo istorijoje užima Marijampolės gimnazija, 1867 m. perorganizuota iš keturklasės mokyklos, ir joje dirbę lietuvių kalbos mokytojai. Labiausiai nusipelnę šiame darbe buvo Petras Arminas-Trupinėlis ir Petras Kriaučiūnas. Jų abiejų gyvenimo draugė, bendramintė, pasišventusi pagalbininkė buvo Sofija Zalevska.

Sofija ir Petras Arminas-Trupinėlis

Sofija Zalevska gimė 1846 m. gruodžio 22 d. Kalvarijos valsčiuje, Naujastražės kaime. Tėvas Eustachijus Zalevskis buvo bajoras ir laikė save lenku, todėl visos trys Zalevskių dukros augo lenkaitėmis. Išlaikiusi egzaminus mokytojos teisėms gauti, Sofija XIX a. 8 dešimtmetyje dirbo Naumiesčio dvi-klasės mokyklos mokytoja.

1875 m. į Naumiesčio mokyklą buvo atkeltas jaunas mokytojas Petras Arminas, gimęs 1853 m. birželio 16 d. Gižų valsčiuje, Deksnikių kaime. Tik savo atkaklumo dėka, nes tėvai materialiai nerėmė – ūkis buvo pragertas, baigė Veiverių mokytojų seminariją. Į savo pirmąją darbo vietą Alvitė Arminas atvyko su penkiais, iš samdinio, tarnavusio pas artimą giminaitį, pasiskolintais rubliais. Jaunasis mokytojas buvo apsisprendęs lietuvis ir savo meile Lietuvai, tikėjimu jos ateitimi, pedagoginiu entuziazmu sužavėjo kolegę Sofiją. Jaunuoliai pamilo vienas kitą ir susituokė. 1877 m. Arminas buvo perkeltas į Marijampolės gimnaziją vesti parengiamąją klasę ir dėstyti joje lietuvių kalbą. Tuo metu gimnazijoje daugiausia mokėsi lietuviai ir dirva lietuviškai veiklai buvo labai palanki.

1881 m. gimnazijoje pradėjo mokytojauti Petras Kriaučiūnas, su kuriuo Arminai artimai susibičiuliavo. Arminų bute Marijampolėje rinkdavosi lietuvių jaunuomenė. Dalį savo atlyginimo, žmonai ne tik pritariant, bet ir skatinant, Arminas skirdavo lietuviškai spaudai paremti. Žmonos Sofijos paragintas, jis pradėjo kūrybinį darbą, pradžioje vertimais, o vėliau ir originalia kūryba, pasirašydamas Trupinėlio slapyvardžiu. Savo kūrybą spausdino „Aušroje“ arba jos kalendoriuose. 1881–1882 m. Arminas parengė mokymosi reikmėms „Lietuvišką chrestomatiją“, į kurią įdėjo patriotinius tekstus: „Trumpas gyvenimas Vytauto“, „Pro Lydos mūrus“, savo paties versta A. Mickevičiaus „Pono Tado“ įžangą „Tėvyne Lietuva! Tu kaip sveikata!“. Chrestomatijos turinys papiktino caro valdžios pareigūnus, uolius rusifi-

katorius, turėjusius lemti jos išleidimą. Petras Arminas kaip politiškai nepatikimas asmuo buvo atleistas iš Marijampolės gimnazijos ir perkeltas į Augustavą, žmona liko Marijampolėje. Laiškuose jis skundėsi, kad yra „išstremtas iš numylėtos Lietuvos, atskirtas nuo savo brolių“. Augustave parašytame eilėraštyje „Dūsavimas“, kuriame apgailima palikta Lietuva, bičiuliai, žmonai Sofijai yra skirtos tokios eilutės:

*Ten Zoputė mano liko, brangi priesegėlė,
Kurį jausmus širdies mano ir protą pakėlė.
Be jos būti tai kankynė, nēr kam suraminti,
Nēr kam silpną sveikatėlę nuo ligos atginti.
O pačiuote mano brangi! Dabar tik patyriau,
Koks buvimas, kaip nuo tavęs šalin atsiskyriau.*

Negausioje XIX a. devintojo dešimtmečio lietuvių poezijoje „Dūsavimas“ yra vienas iš nedaugelio (greta Antano Vienažindžio meilės lyrikos) eilėraščių, kuriame neįmantria poetine forma prabylama apie jausmus, o tai buvo neįprasta. Todėl šis kūrinys mus pasiekė nepilnas. Kazys Grinius, rūpinęsis pomirtiniu Petro Armino-Trupinėlio poezijos leidimu, šešias eilutes išbraukė, nes, jo nuomone, šios buvusios per daug asmeniškios.

Augustave Petru Arminui labai paūmėjo tuberkuliozė, kuria jis jau sirgo. Neišbuvęs Augus-

Sofija Kriaučiūnienė

damasis Marijampolės gimnazijoje (ją baigė 1871 m.), didžiavosi lietuvybe ir per iškilmingą aktą, įteikiant atestatus, lietuviškai padeklamavo savo paties versta lenkų poeto kūrinį. Tai prilygo sprogsiai bombai, nes to meto požiūriu lietuvių kalba buvo „chlopų“ kalba ir viešam vartojimui visai netiko.

Jaunuolis po gimnazijos baigimo mokėsi Seinų kunigų seminarijoje, Peterburgo dvasinėje akademijoje. Žinodamas, kad negalės gauti kunigo vietos Seinų vyskupystėje, atsiskakė kunigo šventinimų ir, metus pasimokęs Varšuvos universiteto filologijos fakultete, išlaikė egzaminus mokytojo teisėms gauti. Kriaučiūnas Marijampolės gimnazijoje mokytojavo nuo 1881 m., dėstė lotynų ir lietuvių, o reikalui esant, graikų ir vokiečių kalbas, nes buvo poliglotas, mokėjęs aštuonias kalbas. Visi buvę Kriaučiūno mokiniai savo atsiminimuose pabrėžia, kad tai buvo mokytojas iš pašaukimo, mėgęs savo darbą ir mylėjęs mokinius. Lietuvių kalbos pamokose mokytojas stengdavosi atskleisti gimtosios kalbos grožį, parodyti, kad ji ne menkesnė už kitas kalbas, gimininga sanskritui, graikų, lotynų kalboms. Pamokose, nusižengdamas griežtiems reikalavimams, naudodavo lotynišką alfabetą. Jų metu jis supažindindavo mokinius su Lietuvos istorija, lietuvių tautos kova už laisvę. Petro Kriaučiūno mokinys poetas Motiejus Gustaitis apie savo mokytoją rašė: „Tos pamokos buvo senovės galybės giesmė, vienkart tautinio susipratimo etapai, patriotizmo kalvė. Jose mokinys jautėsi kas esąs, jautėsi atgimęs protėvių dvasia, siekiąs laisvės, nepriklausomybės, jos vykino didelį darbą, dėjo pamatą jaunajai Lietuvai, naujai valstybei.“

Kriaučiūno elgesys viešumoje, kai jis Marijampolės gatvėse kalbėdavo lietuviškai, visai to nesivaržydamas, ne vieną jo mokinį, lietuviško sodžiaus vaiką priversdavo susimąstyti, kad lietuvių kalba savo grožiu ir verte nenusileidžia kitoms kalboms, jos nereikia gėdytis. Turtiniga mokytojo biblioteka galėjo naudotis mokiniai. Iš Kriaučiūno mokiniai gaudavo skaityti draudžiamą „Aušrą“. „Jis prikėlė mus tautiniam darbui ir įskiepijo meilę lietuvių kalbai ir savo tėvynei“, – rašė jo mokinys Stasys Matulaitis. Kazio Griniaus duomenimis Petro Kriaučiūno dėka į lietuvių tautinį atgimimą įsijungė apie 80 asmenų.

Sofija Arminienė už Kriaučiūno ištėkėjo tuo metu, kai jo veikla pradėjo kelti vis didesnę caro valdžios nepasitikėjimą. 1887 m. jis buvo privirstas palikti Marijampolės gimnaziją. Kriaučiūnui buvo siūloma lotynų kalbos mokytojo vieta Rusijoje, bet jis nesutiko, norėdamas likti Lietuvoje. 1889 m. Petras Kriaučiūnas gavo menkai apmokamą taikos teisėjo vietą Plokščiuose.

Tęsinys kitame numeryje.

P. Armino-Trupinėlio amžinoji poilsio vieta.

tave nė metų, 1884 m. į Marijampolę grįžo jau mirtinis ligonis. Prieš mirtį dar spėjo sudaryti savo poezijos rinkinį ir dedikavo jį bendraminčiui bei bendražygiui Petru Kriaučiūnui. Mirties patalė gulėdamas jis prisaikdino Kriaučiūną vesti Sofiją. Mirė Petras Arminas-Trupinėlis 1885 m. kovo 18 d., buvo palaidotas Marijampolės kapinėse. Ant jo mokinių ir bendraminčių lėšomis pastatyto paminklo iškalta Petro Kriaučiūno sukurta epitafija, besibaigianti žodžiais: „Paliko jis gražų mums atminimą. / Kiekvienas už paveikslą tegu sau ima.“

Sofija ir Petras Kriaučiūnas

Praėjus metams po Petro Armino laidotuvių, našlė ištėkėjo už Petro Kriaučiūno, kuris lietuviškoje veikloje jau buvo išvaręs gilią vagą. Jis gimė 1850 m. rugsėjo 16 d. ūkininkų šeimoje, Kybartų valsčiuje, Papečių kaime. Tai buvo sąmoningas lietuvis nuo pat ankstyvos jaunystės. Dar moky-

„Žaltvykslės“ dobilėliai ir rožės lietuviškosios Čikagos scenoje

KARILĖ VAITKUTĖ

Balys Sruoga apie savo satyrinę komediją „Dobilėlis penkialapis“ rašė taip: „Mano komedija ‘Dobilėlis penkialapis’ labai blogai parašyta, beviltiškai blogai – turiu ją sunaikinti...“. Tokią nuomonę apie savo kūrinį autorius išdėstė laiške šeimai, rašytame 1944 metų gruodžio 11 dieną iš Štuthofio koncentracijos stovyklos. Kad ir kaip neįtikima gali pasirodyti, tačiau būtent komedijas, o ne dramas Balys Sruoga rašė sunkiausiu savo gyvenimo metu – karo metais įkalintas vokiečių koncentracijos stovykloje. Matyt, bandymas nukreipti vaizduotę į komedijos personažus buvo savotiška atsvara beveik nepakeliamai, tragizmo persunktai realybei.

Priešingai autoriaus norui, „Dobilėlis penkialapis“ nebuvo sunaikintas ir pasiekė skaitytoją bei žiūrovą. Ši satyrinė komedija buvo ne kartą pastatyta tiek profesionaliame teatre (1973 m. Kauno dramos teatre ją statė Mamertas Karklelis, 1999 m. Šiaulių dramos teatre – Algimantas Pociūnas), tiek mėgėjų teatre. Taip sutapo, kad šių metų pavasarį komedija buvo galima pamatyti ir Lietuvoje, kur Panevėžio teatre „Menas“ ją pastatė Vitas Kaniušonis, ir Jungtinėse Valstijose, kur spektaklį pastatė Čikagos „Žaltvykslės“ teatro sambūrio režisierė Ilona Čiapaitė.

Ilona mėgėjų teatro režisūros mokėsi Klaipėdos universitete (1990–1995). Čikagos „Žaltvykslės“ teatre režisierė darbuojasi nuo 2001 metų. B. Sruogos komedija – jos devintasis spektaklis (ir nebe pirma komedija). Režisierė teigė, kad šioje pjesėje ją viliojo pati situacija, charakteriai ir kalba. Veiksmas vyksta prieškarinėje nepriklausomoje Lietuvoje. Keletas provincijos miestelio viengungių susirenka į savąjį „Dobilėlio penkialapio“ nevedusių bernelių klubą ir sprendžia numatytai užgriuvusią problemą – kaip išvengti nematomų didžiulių mokesčių, kuriuos valdžiai greitai turės mokėti nevedę vyrai. Atrodo, kad vienintelis problemos sprendimas – vedybos. Miestelyje gyvena, Sruogos žodžiais tariant, „gerai išlaikiusi ankstyvos jaunystės grožį“ 32 metų dvarelio savininkė – Rožė Kumpytė. Prasideda viengungių varžybos dėl panelės Rožės rankos. Kadangi pjesė netrumpa – trijų veiksmų, režisierė teigia sumanusi sujungti antrą ir trečią dalis ir surišti jas į vieną tiktą – piršlybas. Teko iškarpyti nemažai teksto, kai kurias frazes iš pabaigos atkelti į pradžią, tačiau

Aušra Jasaitė-Paulauskienė ir Ramūnas Paulauskas.

Tomas Umbrasas, Alvydas Jonaitis, Danguolė Jonaitienė ir Linas Umbrasas.

Jono Kuprio nuotraukos

tokiu būdu pajudėjo veiksmas ir atsirado kitokia perspektyva. Vienas iš režisierės uždavinių ir norų – pastatyti komediją taip, kad žiūrovas nemiegotų, o aktoriai nenuobodžiautų – buvo pasiektas.

Pati tema, režisierės nuomone, šiuolaikiška, nes vedybos ir mokesčiai visada aktualūs. Iš tikrųjų, jei anuometinėje Lietuvoje vedybos ne iš meilės, o iš išskaičiavimo nebuvo retas reiškinys, šių laikų Amerikoje tokių vedybų taip pat apstu. Tačiau, jei į „Dobilėlio penkialapio“ personažus žiūrime ar su pašaipą, ar smerkdami, kažin ar su tokia pačia pašaipą ar smerkimu galėtume žiūrėti į visus šiais laikais geresnio gyvenimo siekiančius tautiečius, kurie tuokiasi, skiriasi, vėl tuokiasi ir vėl skiriasi tik tam, kad užsitikrintų legalų gyvenimą Jungtinėse Valstijose.

Spektaklis prasideda scena, kurios kelias pirmas sekundes žiūrovas yra priverstas spėlioti, kas vyksta. Vidury scenos pastatytas stalas, ant kurio aukštelninkas guli vyras, atmetęs į šonus rankas. Jis atrodo vos ne kaip koks nukryžiuotas ar nukankintas žmogus, prie kurio atsiranda jį bandanti prikelti moteris. Tačiau aliuzija į nukankintąjį tęsiasi neilgai, nes tuojau pat paaiškėja, kad šis „kankinys“ – viso labai sunkiai pagiriojantis ir gal tik nuo galvos skausmo kenčiantis miestelio mokesčių inspektorius, buhalteris ir „Dobilėlio“ draugijos pirmininkas Marcelinas Šeškas, kurį ant kojų bando pastatyti jį „prižiūrinti“ tvirto būdo našlė Teklė Bračgulienė. Veiksmas atgyja, atmosferą padeda kurti užkulisiuose skambanti A. Šabaniausko atliekama „Santa Liučija“. „Prisikėlęs“ buhalteris, kurio personažą kuria Alvydas Jonaitis, pradeda klubo posėdį. Į šoną glotniai sušukuoti plaukai, kalbėjimo maniera, gestikuliacija bei rudas kostiumas primena visiems gerai pažįstamą, sušaržuotą nacistinės Vokietijos fiurerio figūrą. Į sceną renkasi klubo nariai. Agronomas Križius Šnipščiuonas, kurį puikiai vaidina „Žaltvykslės“ senbuvis Ramūnas Paulauskas, advokatas Antanas Šiaučiuonas, kurį vaidina Edgaras Tribičius, dėl meilės dūsaujantis mergaičių gimnazijos dėstytojas Lynas Puskepalis, kurį vaidina taip pat jau nebe pirmą kartą pagrindinius vaidmenis sambūrio spektakliuose atliekantis Linas Umbrasas.

Dar vienas personažas – prekybininkas Jonas Geležėlė, kurį vaidina Tomas Umbrasas, sakyčiau, buvo sezono atradimas. Energija ir buku entuziazmu trykštantis, visiems padedantis, tačiau nepamirštantis suskaičiuoti ir priminti, kiek konjako, silkų ar šilko rietimų draugams „gavęs“, šis biznierių primena ir sovietinių laikų bazės direktorių, kuris parduodavo tiesiai iš bazės „po blatu“, ir Čikagos prohibicijos laikų mafijozuką, kuris, jei reikės, paleis automato seriją į visus, trukdančius jo „verslui“ ar gyvenimo būdui. Nusiskutęs plikai, galvą pridengęs trumpabryliu skrybėliuku, kostiumo kelnų klešnes susikišęs į kojines, pasiraitojęs marškinių rankoves Tomo kuriamas personažas nudažytas ir jaunatviško skubrumo, ir tam tikros grėsmės atspalviais. Charakteris puikiai

šaržuotas, spalvos sutirštintos ir vaidyba keliose scenose pasiekia tą lygį, kai žiūrovui norisi paploti net vidury spektaklio.

Bernelių draugijos susirinkimo kulminacija – priesaikos scena, kurioje „dobilėliai“, skanduodami priesaikos devizą, trypia ratelį. Ritmiškas kojų dunksėjimas ir skandavimas ima priminti keistą ritualą, kurį galėtų atlikti kokia nors religinė sekta. Netrukus paaiškėja, kad šių viengungių sektos narių aistringi pareiškimai, priešinantys jų laisves pažaboti siekiantiems įstatymams bei priesaika nėra supuvusio skatiko neverti, kai reikia gelbėtis nuo mokesčių. „Nekalti“ berneliai dobilėliai toli gražu nėra tokie nekalti, nes vos ne kiekvienas turi moteriškę: Marcelinas – valdingąją Bračgulienę, advokatas Antanas – du vyrus norinčią išlaikyti Magdusią Pipynienę, Lynui meilės pamokas duoda gyvenančią Agnė Skruzdėlienė. Žinoma, šios moterys – tik „tarpinė stotelė“, nes tikrasis ir galutinis viengungių siekis būtų vedybos su pasiturinčia ir netekėjusia, nors jau nebe tokia jauna mergina.

Rožės Kumpytės vaidmenį atlieka Aušra Jasaitė-Paulauskienė, pernai metais JAV LB surengtame teatro festivalyje pelniusi geriausios moters vaidmens atlikėjos titulą už vaidmenį spektaklyje „Upė ant asfalto“. Visą pirmą veiksmą, režisierės sumanymu, apie Rožę yra tik kalbama, sužadinas smalsumas, duodama laiko dirbti žiūrovo vaizduotei – kokia gi ji bus, toji nuostabi Rožė, kurios vardą išgirdę „dobilėliai“ pasitempia, puola šukuotis, akyse išsižiebia liepsna ir „pasakiškos ateities“ gyvenant su Kumpyte vizija. Panelė Kumpytė pasirodo antrame veiksmo. Ji – kaip mergytė-pupytė raudona suknele baltais žirneliais. Sakytum, kaip iš vaikų darželio, tik kaspinėlio trūksta. Prasideda kiekvieno iš bernelių-žalmargėlių mėginimai pirštis ir gauti teigiamą atsakymą. Konkurencija kuria įtampą, kurios dėka kaip ylos iš maišo lenda tikrosios viengungių užmačios, parodomi tikrieji jų veidai, nevengiama melo, apkalbų, šantažo. Vienintelis Lynas, kurį, pasirodo, pati Kumpytė yra nusižiūrėjusi, elgiasi kaip tikras veršis – nors myli, bet nesiryžta už savo meilę kovoti. A. Jasaitės vaidinamas personažas gal šiek tiek per menkai šaržuojamas ir todėl kartais ima rodytis, kad Kumpytė „atėjo“ iš kito spektaklio. Ji – pernelyg lyriška, jautri, o švelnus balso tembras kartais neatitinka sakomo teksto, kuriame užkoduota pašaipą.

Ponios Agnės Pipynienės vaidmenį kuria Danguolė Jonaitienė. Agnė – tai Čikagoje užaugusi moteris, sugrįžusi (ar sugrąžinta) į Lietuvą ir mėginanti įrodinėti, kad ji netašytas Lietuvos vyrus išmokys deramai, t.y. pagarbiai elgtis su moterimis, kaip ji buvo įpratusi Čikagoje. Gaila, kad ne visą tekstą buvo galima suprasti, nes netaisyklingas žodžių kirčiavimas buvo viena iš personažo kūrimo priemonių. Tai žiūrovui padėjo suprasti norimą perteikti mintį, kad svetur užaugę tautiečiai nemoka taisyklingai lietuviškai kalbėti, ta-

Nukelta į 6 psl.

Pasivaikščiojimas po akmenuotas erdves Lidijos Šimkutės Mintis ir uola /Thought and Rock

EDWARD REILLY

Kaip akmentašys iškala raides uoloje, taip ir poetas žodžius įbrėžia vėlyje. Kiekvienas savo veiksmais poeziją (*poēsis* – gr.) kuria pagal savo būdą ir sugebėjimą pasirinkta technika (*technē*). Šiais laikais tie, kurie nori rašyti poeziją, naudojami prieštariniais ir neaprepiamais poezijos pavyzdžiais. Šiais laikais priimta suteikti laisvę, leidžiant kiekvienam poetui atrasti savo kryptį. Lidija Šimkutė pasirinko sunkų kelią, nesusieta su po 1960 m. priimtais akademiniais literatūros reikalavimais. Ji jau rašo, praėjus daugiau nei 30 metų nuo pirmojo rinkinio „Antrasis ilgesys“ (1978 m.) išleidimo. Verta paminėti, kad jos pirmos knygos buvo rašytos lietuvių kalba ir išleistos JAV, vėliau – Lietuvoje, nes Australijos Lietuvių Bendruomenė per maža. Vėlesni leidiniai buvo dvikalbiai – toks ir paskutinis poezijos rinkinys „Mintis ir uola /Thought and Rock“ (2008 m.). L. Šimkutės rašymo ir publikacijų tęstinumas parodo poetės pasiryžimą ir nuolatinį kūrybos tobulėjimą.

Priimta manyti, kad poezijoje yra trys elementai: visa apimantis impulsas, siekiantis nežinomybės, liežuvis, suteikiantis formą tam impulsui, ir pagaliau – žodinė kalbos išraiška. Bet yra ir ketvirtas elementas – daina, kuri suteikia Šimkutei lyrikės ir naujos *dainos* verpėjos vardą. L. Šimkutės kūryba nėra pagrįsta anglų kalbos baladės tradicija, bet vis dėlto atrodo tarsi įsiurbta iš aforistinių iškarpytų ar išvingiuotų Emily Dickinson (Amherst, 1830–1886) eilių. Tai minimalistinis stilius, suteikiantis didesnio lankstumo, skaitant poeziją su išraiškos gestais ir muzikiniu pritarimu. Klausytis Šimkutės ir stebėti ją, pateikiančią poeziją savo unikaliu stiliumi – tai žengimas į pasaulį, kuris daugeliui jau prarastas.

Šis rinkinys prasideda Sufi poeto Rumi (Persija, 120–1273) klausimu: *Kalba kyla iš minčių, bet iš kur ateina mintys?* Šiais laikais madinga naudoti Sufi ir kitų mistikų citatas, dažnai nesuvokiant jų konteksto ar implikacijų. Bet čia, matyt eilės buvo atidžiai atrinktos ir turėtų būti kiekvieno eilėraščio skaitymo prasmės gairės. Rumi atskleidė savo esminį panteizmą, nurodydamas savo išvalgą, kad dievybė veikia pasaulį. Čia tas pats suvokimas, kurį išreiškė Homeras savo Poseidono aprašyme ir M. K. Čiurlionis (1875–1911), lietuvių mistikas, savo simfoninėse kompozicijose ir tapyboje. L. Šimkutės eilėse išreikšta pozicija: net nebylios „peteliškės skrydis suderina kalbą“ taip, kad „žodžiai ima švytėti“.

Knyga suskirstyta į keturias dalis. Parinkta citata pirmajam ciklui „Cikadų tylą“ yra Sapfo (C7 BC Graikija) – *Žodžiai, kuriuos tariu / yra tik oras* – jie kaip dūzgenantys Afroditės karvelių sparnai nurodo, kad esame apsupti paslapties ar kažko mistiško (Harris: 1994:60).

Poetas yra ne tik žodžio meistras, bet ir šamanas: jis veda skaitytoją į nežinomumą su tikslu, kad įgytų pažinimo (*gnosis*). Šimkutė pateikia panteistinę koncepciją ir žengia toliau, patvirtindama, kad žmogiškos pastangos reikalingos, norint pagerinti pasaulį. Pavyzdžiui, vaizduodama Žemaitijos moteris, dirbančias rugių laukuose, ji pašamonėje regi – tai jos žemę paverčia daina. Šie eilėraščiai yra tarsi darbo maldos, nes jie irgi kuria poeziją (*poēsi*). Taip poetė išreiškia pasigėrėjimą lauko darbais, suteikdama poetinio švytėjimo toms dirbančioms Žemaitijos moterims. Vėliau jos minkys tešlą ir keps kasdieninę duoną, dainuodamos ištisomis ilgomis dienomis. Šimkutė vartoja žodį *daina* lietuviškoje eilėraščio versijoje (16) – tarsi ženklą, nurodantį, kaip giliai tos moterys yra įleidusios šaknis į savo žemę ir kultūrą. Kiekviena atskira moteris – tarsi Moira (*Moerae*), likimo verpėja, sielos dainininkė.

Antrojo eilėraščių ciklo „Mėlynas vėjas“ įvado fragmentas – *mėlynose rankose baltos peteliškės* –

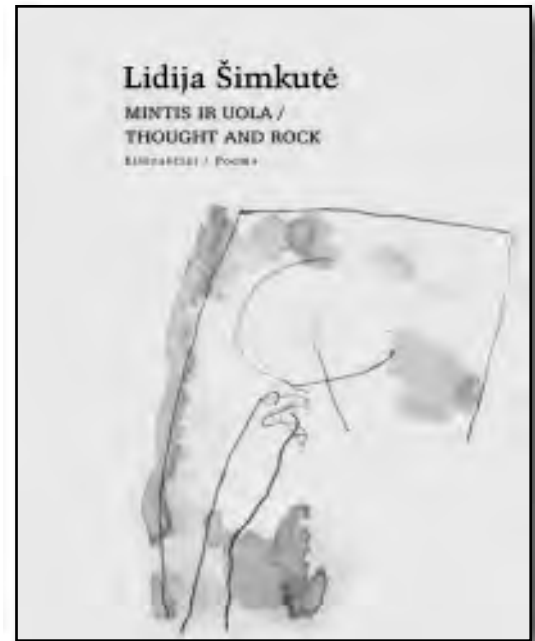
parašytas Christian'o Loidl'o (1957–2001). Prieš keletą metų Loidlas išvertė Lidijos Šimkutės poeziją į vokiečių kalbą (*Weißer Schatten / White Shadows* – 2000), supažindindamas vokiškai kalbančią publiką su jos kūryba. Loidlas mirė tragiškomis aplinkybėmis. Gal jo ir kitų mirusiųjų dvasia tvyro šiame eilėraščių cikle ir primena Vėlinių žvakučių mirgėjimą kapuose?..

Trečiajame cikle „Medžių kaulai“ pavartojamas Tang dinastijos išminčiaus Tu Fu (712–770) aforizmas – *Mėnulis šaltai šviečia / ant baltų kaulų*. Čia Šimkutė nuveda skaitytoją į šiuolaikinę pragaro versiją: elgetos gatvėse maldauja praeivių ir gąsdina juos, o miesto griuvėsiai – fonas nežinomi sielos kelionei.

Paskutinis eilėraščių ciklas „Mintis ir uola“ pateikia epigrafą – J. M. Coetzee eiles (gimęs Pietų Afrikoje 1940 m., dabar gyvenantis Adelaidėje): *Neginčytina – žodis ateina iš kalbos prieš kalbą*. Šis ciklas sukuria ramybės būseną. Pirmykščiai įvaizdžiai pasikartoja knygoje kaip rudens aidai: pušys ir ažuolai, krentantys klevo lapai, „tylus gulbės sklendimas / nuramina bangas“ (106), „mergaitė vingiuoja zigzagais dviračiu“, (118) „žvejai niūniuoja rytmečio rūke“ (112).

Dar sykių skaitant šį rinkinį klausiausi Witold'o Lutoslawski'o (Lenkija 1913–1994) kompozicijų Henri Michaux (Belgija 1899–198?) eilėraščių. Man šiuo metu atrodo, kad ši knyga itin muzikaliai sukurta. Kaip muzika skamba ne tik žodžių deriniai, muzika sklinda arkoje tarp tylumos, mirties kontempliacijos, gyvenimo paslapties, kaip verksmas dėl gyvenimo prarastumo ir žemės liūdno padėties ir užbaigia susitaikymu su gyvenimo nepastovumu, pasisavindama rytietišką panteizmą, mąstyseną apie gyvenimo vienybę su gamta, kur viskas susilieja, „laikas nuplauna / žodžius / susilieja jūra dangus / mintis ir uola“ (122).

Ankstyvesniuose Šimkutės poezijos rinkiniuose bandžiau atkreipti dėmesį, kaip ji reagavo į šį kraštą, į Australiją, kaip sutrikdė nežinoma vieta ir egzilis... Bet vėliau, peržengusi šią būseną, poe-

tė jau pradėjo lengviau valdyti kalbos permainas ir vietovės pasikeitimus. Šiuo metu, manau, Šimkutę galime įsivaizduoti transcendentinėje erdvėje, jos raišką ir kalboje, ir pasirinktame stiliuje, ji – greta subtiliosios Sapfo vertimų, įžymiosios Mary Barnard (1909–2001) ir glaustos Emily Dickinson (Amherst 1830–1886) poezijos. Šimkutė nuėjo „vidun“, tyrinédama ir užrašydama įtampą tarp išorinio pasaulio ir vidinių sferų (Harris: 1994: 103). Bet galime leistis vidun tik iki tam tikro taško, ir šis procesas brangiai kainuoja. Skaitant paskutinius eilėraščius jaučiama, kad poetės balsas, tikėkimės, tik laikinai, nuėjo į tylą, kuri priklauso jūrai ir uolai. Išsilaisvinti iš šios tylos ji gali tik ateity, anot Sapfo, „nemirtingais“ žodžiais, kurie kyla (atsiranda) iš „kvėpavimo“ (Barnard, 28), kitaip sakant, iš pačios sielos.

Šį dvikalbį rinkinį išleido Lietuvos Rašytojų Sąjungos leidykla (Vilnius, 2008 m.). Leidimą rėmė Urma (Kaunas) ir Australijos Lietuvių Fondas. Puikiai poeziją iliustravo Viačeslavas Jevdokimovas-Karmalita.

Skaityta per knygos pristatymą Melbourne, 2009 m. gruodžio 6 d. Recenzija pateikta sutrum-pinta. □

„Žaltvykslės“ dobielėliai

Atkelta iš 5 psl.

čia, deja, paties personažo žodžiai kartais taip ir liko neišgirsti ir nesuprasti.

Ponia Bračgulienė ikūnijo Giedrė Griškėnaitė-Gillespie, „Žaltvykslėje“ vaidinanti nuo pat sambūrio įsikūrimo, jau vienuolika metų. Ši aktorė – vienintelė sambūrio narė, kuri nepriklauso taip vadinamai „trečiajai“ emigrantų iš Lietuvos bangai, o yra gimusi ir augusi Amerikoje. Prieš kelerius metus aktorei buvo įteiktas JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos Teatro premija už nuoširdų darbą puoselėjant išėivijos teatrą.

Spektaklis pasižymi puikiais perėjimais nuo vienos scenos į kitą. Intarpai dažnai pagyvinami choreografiniais numeriais, kuriuos sukūrė Monika Adomaitytė ir Aušra Jasaitė-Paulauskienė. M. Adomaitytė taip pat atliko tarnaitės Alžbutės vaidmenį. Alžbutės personažas tipiškas – nors ir neturtinga, nedraši, tačiau mažiausiai pretenzinga, nuoširdžiausia, gražiausia bei jauniausia mergina.

Spektaklio scenografiją kūrė pati režisierė, kuri teigia visada turinti galvoje piešinį, žinant, kas ir kur turi būti. Kadangi, kaip pati teigia, piešti nemoka, jos vadinamos „pakeverzojimais“ šiam spektakliui gražiai perpiešė Irena Grigas, o dekoracijas pagamino Arūnas Žentikas. Režisierė prisipažįsta, kad, jei būtų daugiau lėšų ir daugiau žmonių trupėje, spektaklis keistųsi. Tačiau, kita vertus, galvojant apie patį aktorį, jo išryškinimą scenoje bei apie gastroles, į kurias vykstant sunku pasiimti daug dekoracijų ir butaforijos, scenografija vis tiek turi būti minimalistinė. „Dobilėlyje penkialapyje“ norimas efektas pasiekiamas ke-

liais padidintais, sušaržuotais daiktai – dviem gigantiškais scenos gilumoje kabančiais vestuviniiais žiedais ir nuo jų nukarusiais nuotakų vualiais, dviem milžiniškais vyno buteliais, iš kurių besiliejančio vyno turi užtekti visiems, ar peraugusia gele – didžiule saulėgraža, kurią nešiojosi, bet Kumpytei taip ir neįteikė agronomas.

Paskutinėse spektaklio scenose vyksta kaukių balius, kurio metu, kaip ir dera šekspyrinėje „klaidų komedijoje“, veikėjai neatpažįsta vieni kitų, susidaro komiškos situacijos, scenoje daug šėlsmo, šokio, o pabaigoje viskas sustoja į savo vietas ir visi lieka patenkinti savo poromis (išskyrus agronomus, nes jie iš tikrųjų „myli“ tik žemės ūkį).

Anksčiau „Žaltvykslei“ talkinusiai rūbų dizaineri Giedrei Vaičekauskaitei išvykus gyventi į kitą miestą, teatro sambūris liko be kostiumų dailininko. Taigi aktoriai kostiumus ir susikūrė, ir įsigijo patys.

Ko gero, sunkiausia mėgėjiško teatro aktoriams yra surasti laiko savo pomėgiui. Režisierė teigė suprantanti, kad vis tik kiekvienam jos aktoriumi darbas ir duona ant stalo yra pirma užduotis. Susirinkti į repeticijas laiku ir gerai išmokti tekstą – nemenkas uždavinys. Visi dirba, atstumai didžiuliai, kiekvienas turi savo gyvenimą, šeimas. Režisierėi tenka ir pasibarti, ir paverkti, tačiau, kai aktoriai pradeda tikėti ir ja, ir savimi – rezultatai būna puikūs. Tai įrodė ir šio sezono spektaklis, palydėtas šiltų ir ilgų plojimų. Belineka džiaugtis, kad Balys Sruoga nesunaikino savo komedijos, kaip buvo ketinęs. Ne tiek daug turime lietuvių autorių komedijos žanro kūrinių, o juk mėgėjų teatrams jie tikrai reikalingi. □

Jo tembras – Dievo dovana

RAIMUNDAS MARIUS LAPAS

Stasį Barą gamta apdovanojo reta dovana – dramatišku tenoru, dažnai vadinamu herojininiu. Teatruose visada stings tenorų, bet dramatiniai balsai ypač vertinami – mat jų labai nedaug. Kai 1966 metais šiame krašte pasirodė pirmoji Stasio Baro įdainuota operų arijų plokštelė, čikagietis kompozitorius Vladas Jakubėnas rašė: „Ši plokštelė, pakliuvusi į dabartinę Lietuvą, kur, nepaisant gausaus dainininkų skaičiaus, nėra Stasiui Barui prilygstančių balsų, padarys didelį įspūdį. Lietuvių išieiviu visuomenėje, kuriai ji pirmiausiai skirta, ši plokštelė bus stambus įnašas į esamą muzikos lobyną ir kartu savotiškas Stasio Baro turimas didelės Dievo dovanos įrodymas“ (Vladas Jakubėnas, „Stasys Baras operų arijose“, *Draugas*, 1966 m. balandžio 2 d.).

Vladas Jakubėnas buvo teisus – dramatinės partijas dainavę Kipras Petrauskas, vėliau Valentinus Adamkevičius buvo lyriniai – dramatiniai tenorai. Tokio atspalvio tenoro Lietuvoje neturėjome, tad žinia apie išieivijoje kylantį Barą gana greit pasklido Tėvynėje. Dar karo metais Kipras Petrauskas pranašavo jam dainininko ateitį, o po ilgų metų, gavęs Čikagos lietuvių operos statybos „Aidos“ įrašą ir išgirdęs Barą – Radamesą, su ašaromis akyse sakė: „Dabar galiu ramiai numirti“ (Stasys Dautartas, „Dainuoja Stasys Baras“, *Kalba Vilnius*, 1968 m. rugsėjo 20 d.). Noras suartinti du iškilus tenorus – galbūt tik graži legenda, ypač prisimenant didžiulį Kipro populiarumą. Tačiau faktas yra tai, kad išklauses Baro plokštelę, senasis dainius atsiuntė Barui savo nuotrauką, kur jis vaidino Otelą.

Aktyvus dainininko gyvenimas truko apie trisdešimt penkerius metus. Tai stebėtina daug. Šioje muzikinėje veikloje išsiskiria dvi kryptys, glaudžiai tarpusavyje susijusios – opera ir koncertinė estrada.

Ne veltui šiandien mes prisimename iškilų mūsų dainininką ir visuomenės veikėją Stasį Barą-Baranauską: prieš pusantros savaitės jam būtų sukakę 90!

Savo balsą jis dosniai dalijo žmonėms

Stasys Baras-Baranauskas gimė 1920 m. gegužės 26 d. Mierčiuose, Žaliosios valsčiuje, Vilkaviškio apskrityje. 1939 m. baigęs Šv. Antano kolegiją Kretingoje, studijavo mediciną Vytauto Didžiojo universitete, vėliau mokėsi Žemės ūkio akademijoje Dotnuvoje. 1942 m. Baras mokėsi dainavimo Kauno konservatorijoje, lankė Jono Būtėno studiją. Kaip solistas debiutavo 1943 m. Kaune. Sovietams okupavus Lietuvą, 1944 m. Baras pasitraukė į Vakarus. Apsigyveno Vokietijoje, kur studijavo dainavimą pas Jurenovą ir Būtėną. 1948 ir 1949 m. su kitais Didžiojoje Britanijoje surengė net 60 koncertų. 1949 m. Baras su šeima persikėlė į JAV. Ir čia nenutrūko jo koncertinė veikla. 1956–1957 m. Romoje Stasys studijavo dainavimą pas Mariją Cascioli, kuri tuo metu buvo žinoma pedagogė. Grįžęs į Ameriką, 1958 m. dienraščio *Chicago Tribune* muzikos festivalyje laimėjo pirmą vietą. Baras yra koncertavęs Italijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Kolumbijoje, Kanadoje, Australijoje, tačiau daugiausia – JAV. Metus laiko kartu su Prudencija Bičkienė ir M. Bondonu dainavo „Remark trio“ ansamblyje. Stasys Baras dalyvavo daugelyje Čikagos lietuvių operos spektaklių. Jo sukurti vaidmenys: Faustas (Ch. Gounod „Faustas“), Don Jose (G. Bizet

„Carmen“), Manrico (G. Verdi „Trubadūras“), Radamesas (G. Verdi „Aida“), Liutauras (J. Karnavičiaus „Gražina“), Florestanas (L. van Beethoven „Fidelio“), Canio (R. Leoncavallo „Pajacai“), Cavaradosi (G. Puccini „Tosca“), Stanaitis (J. Gaidelio „Dana“), Švitrigaila (V. Marijošiaus „Priešaika“), Kastytis (K. Banaičio „Juratė ir Kastytis“; 1972 m. įrašyta plokštelė), Meškys ir kunigas pranciškonas (D. Lapinsko „Lokys“ ir „Maras“). 1952 m. dainavo L. van Beethoveno oratorijoje „Kristus Alyvų kalne“, 1965 m. su Čikagos lietuvių operos choru ir simfoniniu orkestru atliko G. Verdi „Requiem“, 1972 m. dalyvavo tarptautiniame muzikos festivalyje Austrijoje. 1966 m. Baras įrašė dešimties arijų plokštelę su Štutgarto simfoniniu orkestru. Nuo 1958-ųjų įsidarbino Standard Federal banke – nuo 1983-ųjų šios finansinės įstaigos tarybos narys. Baras taipogi buvo aktyvus visuomenininkas. Nuo 1974 m. jis – Lietuvių Fondo narys, 1982–1985, 1988–1991 – jo tarybos pirmininkas, nuo 1993-ųjų – valdybos pirmininkas. Jis

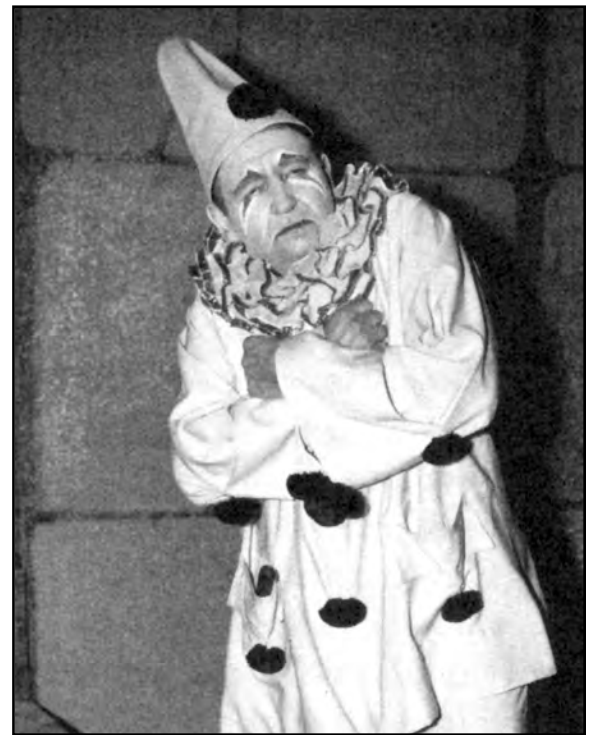

Liutauras (Stasys Baras) ir Gražina (Lilija Šukytė) Jurgio Karnavičiaus „Gražinoje“. Čikagos lietuvių opera, 1967.

suorganizavo „Muzikos šventę“ (1991 m.) bei kitus kultūrinius renginius. Barui buvo nesvetima ir politinė veikla: 1992 m. jis buvo Stasio Lozoraičio rinkiminės kampanijos ir Lietuvos Respublikos prezidento postą komiteto pirmininkas, 1997-aisiais – Valdo Adamkaus rėmimo komiteto pirmininkas. Už nuopelnus JAV bei Lietuvai 1999 m. Lietuvos Respublikos prezidentūroje jis apdovanojamas LDK Gedimino ordinu, tais pačiais metais – Lietuvos kultūros ministerijos Padėkos raštu. 2000 m. Amerikos vyriausybės nominuotas medaliu „Ellis Island Medal of Honor“, kuris skiriamas žmonėms, pasidaravusiems Amerikos ir gimtojo krašto naudai. Lietuvos muzikos akademijos se-

Po Verdi „Likimo galios“ premjeros. Iš kairės: Stasys Baras, Jonas Vaznelis, Roma Mastienė, Vytautas Marijošius, Dana Stankaitytė ir Algirdas Brazis. Čikagos lietuvių opera, 1970.

Canio (Stasys Baras) Leoncavallo „Pajacuose“. Čikagos lietuvių opera, 1963.

natas išrinko jį garbės daktaru.

Stasys Baras mirė 2006 m. liepos 12 d. Čikagos priemiestyje Oak Brooke. Palaidotas Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse.

Nuo dainos iki pomėgių

Daugelis iš mūsų prisimename Stasį ne tik kaip gabų dainininką, bet ir kaip prisiekusį medžiotoją, žvejį ir golfo žaidėją. Kadais patys Baras rašė: „Mano tėvas labai mėgo medžioti ir vesdavo mane drauge. Jau septynerių metų prisimenu save kaip zuikių nešiką – ir Mierčiuose, ir Kiškėnuose. Tėvas medžiodavo kurtinius ir zuikius. Kai vakare pasakydavo, kad ryte eisime medžioti, dažniausiai visą naktį neužmigdavau iš baimės pramiegoti, nors žinojau, kad jis manęs nepaliktu... Amerikoje medžioklinį šautuvą įsigijau tik po septynerių metų. Iš pradžių buvo fazanų medžioklė, turėjau ir anglų veislės medžioklinį šunį – pointerį. Fazanų medžioklė labai įdomi. Dirbdamas banke, atostogų metu važiuodavau su draugais į medžiokles. Pasiimdavom tokius indėniškus laivelius, lengvai panešamus ant pečių. Juos prisitvirtindavom ant mašinos stogo ir važiuodavom į Vakarų Ameriką – Montaną, Vajomingą... Turėjau daug puikių medžioklinių trofėjų – antilopių ir elnių ragų, kuriuos mielai būčiau pakabinęs prie ugniakuro. Bet mano žmona prieštaravo: „Nenoriu gyventi su mirusiais“. Ji iš viso nemėgo tų mano medžioklių...“

Dabar jau atsiseivinau su medžiokle, bet meškerioti dar susiruošiu... Na, ir dar mano vienas didelis pomėgis, kurį ir šiuo metu praktikuoju – golfas. Tai labai įdomus žaidimas, reikalaujantis tikslumo, koncentracijos ir malonus tuo, kad skatina bendravimą, nes vienoje grupėje dalyvauja keturi žaidėjai. Aišku, visa tai buvo daugiau atostogų užsiėmimas, nes juk visą savo laisvalaikį skyrčiau dainavimui...“

Jį mylėjo ir literatai, ir prezidentai

Prieš mane guli didelė šūsnis spaudos atsiliepimų apie Stasį Barą. Dainininko gimtadienio proga pavartykime kartu šiuos lapus su šiltais prisiminimais.

Poetas Stasys Santvaras: „Jo dainavimas yra kupinas spalvingumo, kylančio iš jo širdies, savo balsu jis duoda tokių vaisių, kokių net įgudusi ausis nedažnai sučiumpa. Tai yra didi Viešpaties dovana – tai sugebėjimas savo vidinę šilumą įjungti į balso stygas. Savaiame suprantama, toks spalvin-

Nukelta į 8 psl.

Negalėjo būti geriau!

Atkelta iš 2 psl.

vamzdžius, taisiusiais, kalusiais, vairavusiais sunkiasvores mašinas.

...Karalaitei iš pasakos „Karalių vaikai“ tereikėdavo paimti savo skarelę, užmegzti mazgelį, tris kartus suduoti į žemę ir pasakyti „Arvegers, išeit!“ Per vieną akimirką atsirasdavo daugybė urvinių žmogelių ir visus darbus nudirbdavo. Operiečiai vaikų žaidimuose nedalyvavo, urvinukų paslaugomis nesinaudojo. Darbų griūtis buvo didelė, laiko – nedaug, pasakų arklio, kuriuo galima pasiekti tolimiausią pasaulio vietą, neturėta, o tartis su Lietuva dėl būsimos operos reikėjo, o pasirūpinti drabužiais, dekoracijomis irgi reikėjo, surasti režisierius, susitarti su dirigentu, suderinti kvieštinų solistų atvykimo datas, orkestro, salės kainas – buvo neatidėliotinais skubu.

Belaukiant piniginių paramos, turėjusios atskristi su pašto balandžiais (vėliau paaiškės, kad iš rudenį tūkstančio išsiųstų laišku atsiliepė 183 adresatai), sugebėta surengti lėšų telkimo pokylį. Programoje pasirodęs ČLO choras ir solistai žinia-sklaidoje buvo įvertinti, kaip „širdimi dainavę atlikėjai“, išskirtinai teigiant, kad „Lietuvių Opera visus pradžiugino dvasingu renginiu. Tarsi šviežio oro gūsis nuskambėjo pagal Vytauto Kernagio, Pauliaus Širvio ir Dalius Teišerskytės tekstus parašyta Tomo Leiburo daina „Vilniaus mozaika“. Choras pasirodė visai kitoje šviesoje, kūrinys buvo atliktas labai dinamiškai ir spalvingai, visų nuostabai – jame griaudėjo vyriški balsai!“ Užsiauginome! Patys! Visų nuostabai ir džiaugsmui. Po šio koncerto Operos taupyklėje atsirado daugiau Vilties pinigėlių.

Vėliau buvo diena, kai ant balto popieriaus lapo visi rašėme pageidautinos operos ar operetės pavadinimą. Būta daug „Silvų“, „Čigonų baronų“, bet daugiausia balsų surinko Franzo Leharo „Linksmoji našlė“. Asmeniškai aš jau turėjau smagų nutikimą su linksmos našlės drabužiais! 2008-aisiais statytoje operetėje „Vienos kraujas“ vilkėjau labai glotnia rožine suknele, kurios aiškiai per ilgą mano ūgiui „uodegą“ teko kruopščiai pritvirtinti prie rankos, bet vieną kartą, vis tiek primynusi ją, vos nenudardėjau nuo geležinių Morton gimnazijos laiptų. 2009-ųjų vasarą išleistoje knygoje „Lietuvių kultūrinis paveldas Amerikoje“ ant jos viršelio ir 72 psl. teigiama, kad nuotrauka iš „Linksmosios našlės“ (!), o aš ten matoma su glotniaja rožine suknele! 2009-aisiais statytame „Šikš-

nosparnyje“ vėl gavau tą pačią labai brangią rožinę ir glotnią, su didžiule pagalve už nugaros suknelę. Sužinojusi, kad 2010-aisiais bus tikrai statoma operetė „Linksmoji našlė“, nudžiugau, galėsianti praturtinti operos garderobą nauja suknele, šįkart – iš turtingos Kauno valstybinio muzikinio teatro spintos!

Vyrus taupumo sumetimais irgi sugalvota frakais aprenkti pasinaudojus „e-bay“ pasiūla. Valdības pirmininkė pasinėrė į apdarų paiešką, choristės, troškiosios ypač vertinamus, nuo visokių negandų saugomus mūsų vyrus matyti visados gražius, nupirko jiems tinkančias puošmenas. Vyriškoji gentis neliko skolinga. Kovo aštuntosios išvakarėse kiekviena gavome po rožę. Sudžiovinau ją, saugojau, patyliukais vadindama staigmenos gerumu užburtąją gėlę...

Dekoracijos darbščiųjų Operos vyrų garažuose (pagal kauniečių dailininkų kompiuteriu atsiųstuosius brėžinius) sukaltos „Olympic“ teatras Cicero miestelyje užsakytas (choristai ir vėl maloniai prisidėjo pinigais), orkestras sustyguotas, dar vieni lėšų telkimo laišku išsiuntinėti, bilietai platinami. Darbų verpetan įsisukęs, atjaunėjęs ir atsinaujinęs choras dar sugebėjo dukart teigiamai atsakyti į kvietimą pakoncertuoti – Vasario 16-osios proga sėkmingai pasirodė Jaunimo centre bei JAV LB Lemonto apylinkės minėjimo Pasaulio lietuvių centre pabaigoje.

Bet visi darbai tapo niekais, kai iš Lietuvos, iš Kauno sulaukėme režisieriaus Kęstučio Jakšto ir dirigento Juliaus Geniušo. Operetė – sudėtingas žanras. Čia dainuojama ir kalbama, vaidinama, veikiama grupinėse scenose, daug judesių, šokių. Režisierius turėjo storą aplanką, kuriame buvo tiksliai surašyti visi mūsų pajudėjimai. Po pirmos repetitijos Jaunimo centre visi supratome, kad dabar tai jau reikės „būt ar žūt“, o į sceną būsime išleisti vidumi paruošti, be paliovos drąsinami, bet verčiami, patikėjus savo ir tik savo sugebėjimais veikti, jausti, judėti. Jokio tingumo. Išnyko žodžiai „negaliu“, „nenoriu“, „nesugebu“, „nebūsiu“. Didžiosios Jaunimo centro salės grindys buvo išmatuotos, vietos pažymėtos, darbas su kiekvienu atskirai ir visais drauge apgalvotas. Žodžio „nuovargis“ atsisakyta, jį pakeičiant kitais – „pabandykime dar kartą“. Į programėlę įrašyti mano žodžiai geriausiai nusako balandžio 12–17 d. vyksmo esmę: „Čikagos lietuvių opera, patekusi į neišmatuojamos energijos, nežemiškos vaizduotės režisieriaus Kęstučio Jakšto bei reiklaus, tik visai ne-

mokančio supykti dirigento Juliaus Geniušo rankas, išpajuniojusi į nenustygstančio baletmeisterio Dainiaus Bervingio kojų „pirmyn – atgal – aplink“ spąstus, per trumpą magnolijos medžio prie Jaunimo centro žydėjimo laiką tapo kažkuo daugiau ir tikriau, negu tik valdyba, choras, solistai, šokėjai ir kiti...

Tapo artima, muzikos garsais užburta, darniu darbu sutvirtinta, ateitin žiūrinčia, sėkme tikinčia šeima.”

...Gyveno kitą kartą karalius ir turėjo tris sūnus. Kai sūnūs užaugo, vieną rytą karalius jiems sako:

– Eikite sau žmonių ieškoti. Kai tik pamatysit mergelę, kuriai ant galvos gėlės žydėtų, tą ir parsivežkite.

Ir rado. Ir parsivežė. Ir į Operą atsivedė. Taip chore atsirado Domas ir jo Giedrė, Jūratė iš Rimanto artistų padarė, o Ingrida, nors jai ant galvos gėlės ir neaugo, bet, gelbėdama Operą, dainavo tenoro balsu! Eimis, vardan Daivos, dekoracijas ir visa kita vežiojo, o dvi dukteris turintis Tomas, nors dėl repetitijų mažai namuose buvęs, sugebėjo sūnaus susilaukti. Užsiauginsim! Vyriškų balsų medžioklė ir toliau priklausys nuo moteriškų norų ir sugebėjimų.

Bent mane po premjeros ištinca tikras tuštumos smūgis – nei valgyti, nei gerti, net kvėpuoti nebesinori. Gelbsti tik naujų operų pastatymų laukimas, mintys ir sapnai apie jas.

Gegužės 7-ąją Jaunimo centro ekrane žiūrėjome, kas ir kaip scenoje buvo surkurta, grota, šokta ar sudainuota. Pašėlusiai plojome patys sau, solistams Nidai Grigalavičiūtei ir Mindaugui Gyliui, Genovaitei Bigenytei ir Kęstučiui Alčiauskiui, Vilmai Skučienei ir Linui Sprindžiui, Gediminui Maciulevičiui, Viktorijai Streičai-Jakštienai, Benjaminui Želviui. Plojome, mylėjome, sveikatos linkėjome režisieriui K. Jakštui ir dirigentui J. Geniušui, spyruoklytes visose kūno dalyse turinčiam Dainiui Bervingiui ir žydinčius vijoklių krūmus siūti padėjusiai Viktorijai.

Viskas taip greitai praėjo. Dar skaudu prisiminti neapsakomai gražias akimirkas, patirtą baimę būti scenoje, jausti artimų tam žmonių geranoriškus žvilgsnius. Dainavimas Operoje yra tai, prie ko prisirišama visais sielos siūleliais, paskui ateina ir praeina premjeros diena, tie siūlai įsi-tempia ir trūksta, palikdami tavyje daug skaudžios tuštumos. Ir tu nepasirinktum nei stalelio, kuris pats pasidengia, nei žiūrovo, pro kurį toli matyti, nei obels, ant kurios nesaugomi aukso obuoliai auga. Tu tik norėtumei vėl ir vėl dainuoti, tik jausti ir tą jutimą dovanoti salėje sėdintiems, tave girdintiems, suprantantiems ir tave mylinčiams žmonėms. □

Stasys Baras

Atkelta iš 7 psl.

gas balso valdymas nestokoja ekspresyvumo, sugestyvumo ir kerinčio grožio. Stasys Baras turi ryškų ir įgimtą dainininko temperamentą, kuris iš tikrųjų yra talentas”.

Žurnalistas Bronys Raila: „Šiame vyre labai laimingu būdu susiderino trys retai vienoje vietoje užtinkamos dorybės: didelė gerklė, didelė širdis ir blaivus protas. Tiek, kiek jis kaip žmogus malonus, šiltas, draugiškas, inteligentiškas, – ne mažiau ir jo balsas stiprus, gražus, švelnus, skambus, dramatiškas ir klišėtolinis”.

Kun. Juozas Prunskis: „Tai daugelio talentų, kūrybingas ir darbštus lietuvis. Jis juk švytėjo kaip vienas pirmaujančių mū-

Tosca (Prudencija Bičkienė) ir Mario Cavardossi (Stasys Baras) Puccini „Tosca”. Čikagos lietuvių opera, 1964.

sų operos solistų, pasižymėjo kaip sumanus finansininkas, įkopus į viceprezidento postą. Jis eilę metų taip sėkmingai vadovavo Lietuvių Fondui, kad įstengė užbaigti sutelkimą penkių milijonų kapitalo. Būdamas vienas iš gabiausių ir uoliausių išėvijos lietuvių, jis vis rūpinosi talentus išvystyti ir teikti kuo didžiausią įnašą lietuvių visuomenės siekiuose”.

Ambasadorius Stasys Lozoraitis jaunesnysis: „Aš jau seniai, labai seniai Tave pažįstu kaip nepaprastai tiesų žmogų, kuris, daug dirbdamas, daug dalyvaudamas bei veikdamas, niekam nepadarė skriaudos. Tą viską visuomenė supranta ir todėl Tave gerbia. O aš džiaugiuosi Tave galėdamas vadinti draugu”.

Prezidentas Valdas Adamkus: „Mielas Stasy, žmogaus dvasios kilnumas, meilė ir pasiaukojimas artimui, išpareigojimas tautai ir jos kultūros puoselėjimui, tai išskirtinės ir didžiosios vertinamos

Stasys Baras (d.) su dirigentu Aleksandru Kučiūnu ir soliste Aldona Stempuziene po Bizet „Carmen” spektaklio. Čikagos lietuvių opera, 1959.

savybės. Visa tai randame Tavo gyvenimo kelyje ir darbuose”.

Taigi nueitas kelias nelengvas, vingiuotas, ilgas, kupinas ne tik išbandymų, bet ir gražių sėkmių, neužmirštamų akimirku... Stasio Baro kelias... □